

Lars Fimmerstad

21 år
1966

Välfärdsstaten är intakt

Göran Hagg's tankestimulerande bok *Den svenska litteraturhistorien* har fått det berom den förtjänar. Jag har inte för avsikt eller kompetens att yttra mig om bokens litteraturvetenskapliga förtjänster, men som folkhemsbo tar jag mig före att fundera med utgångspunkt från en annan sida av Hagg's historieskrivaren.

Krönika

Som så många samhällsdebattörer i vårt tudeklade rike upprepar Hagg i sin bok, som en av alla godtaggen sanning, pastaendet att folkhemmet eller den svenska modellen skulle ha brutit samman. Han använder faktiskt uttrycket "sammanbrott". Folkhemmets tid försläpper han från 1945 och sammanbrottet till tiden för Palmemordet. Jag föreställer mig Göran Hagg som hemmahörande i den halvan av landet som har hjärtat till vänster.

På andra sidan den mentala skyttegravens har vi de liberala samhällsanalytikerna, av vänstern beskrivna som "Timbrohogern". Märkligt nog odlas också här föreställningen om att vi nu lever "Efter folkhemmet".

Båda sidor har utifrån olika motiv intresse av att i polemisk överdrift dödförklara folkhemmet.

Fran vänster vill man göra det för att bevisa att världen nu tagits över av dunkla thatcheristiska krafter. Sverige den sista lilla lyckalighetens o har nu även det fått ge upp. Vänstern har intresse av att utmåla sin bild av ett mini-USA på svensk botten för att den vill provocera fram ytterligare beskattning och en ny utvidgning av den offentliga sektorn. Man accepterar inte att den offentliga andelen av BNP gjort halt någonstans vid 50-procentsstrecket.

Kollapsade av egen tyngd

På den liberala sidan av frontlinjen vill man daremot visa att denna andel är för hög och redan tillt till att det svenska folkhemmet kollapsat av sin egen tyngd. Den svenska modellen beskattade så att säga ihjäl sig själv. Här tjänar den polemiska överdriften intresset att sänka skatter och få den offentliga sektorn att retirera i ekonomin.

Vi har fått en samhällsdebatt i fantasins värld. I verklighetens värld är folkhemmet mer vittomfattande än det någonsin varit.

Vad partisanerna för eller emot en vidare ansvällning av folkhemmet på marknadens bekostnad egentligen talar om är "bild-en" av Folkhemmet.

Vad som här hänt är inte att folkhemmets byggnad rasat utan att bygget har avstannat på grund

av att den ständigt ökande beskattning av den minoritet av medborgarna som är nettoskattebetalare närmast sig taket för det möjliga. Det som kallas sammanbrott är därför endast skriken av smärta när marginaler i den gemensamma sektorns ataganden måste justeras upp och ner kring den ribba vid några och 50-procent av BNP där folkhemsbygget tycks tillfalligtvis ha bromsats i sina rekordförsök.

Dessa visserligen dramatiska men marginella bataljer skymmer det faktum att det valdiga hemmet står dar intakt. Aldrig har det varit så storslaget. Ständigt fler människor lever på folkhemmets bekostnad. Allt färre betalar för de kollektiva nyttigheter som avnjuts av allt fler.

Nettobetalarernas minoritet saknar politiskt inflytande och kan inte hur gärna den än skulle vilja börja montera ner folkhemmet.

Skulle historiens förlopp kunna vridas baklänges och vi skulle gå tillbaka till det nu med nostalgiskt efterfrågade folkhemmet av låt oss säga år 1969, skulle det framstå som en nyliberal mardröm, där individen i hög utsträckning var utelämnad till sig själv och sina släktingar och den offentliga sektorn hade en omfattning som motsvarar dagens USA.

Inte heller är folkhemmet hotat av något annat än en otillräckligt ökande BNP. Folkets majoritet lever liksom antikens romerska proletärer på offentlig välgörenhet. Den kommer alltid att vid valen ge parlamentarisk majoritet för nuvarande ordning.

Nettobetalarernas minoritet saknar politiskt inflytande och kan inte hur gärna den än skulle vilja börja montera ner folkhemmet. Tendensen i det evigt vänsterstydda Sverige visar oföränderligt på en, steg för litet steg, ökad beskattning och en långsamt och stadigt utvidgad majoritet av befolkningen som blir folkhemmets klienter, funktionärer och väljärstöd.

Husbondsfolkets dominerande tankesmeder har nu intresse av att utmåla hemmet som en ruin behärskad av en usurpatorisk högerkamarilla. Nu gäller det därför att mana till folkuppått för vidare utbyggnad. En polemisk fantasi. Folkhemmets hegemoni är större än någonsin i vår historia. Vi får stå eller mer troligt falla med det. ■

Uppreklamerad underhållning

Den skotske författaren Irvine Welshs uppmärksammade roman *Train-spotting* annmäls av Nils Granberg.

Försattsbladet i Irvine Welshs roman *Train-spotting* pryds med kanyler. En CD ligger nerstoppad i en ficka på bakre parmens insida. På den laser Welsh på något svårförståeligt skotska ur första kapitlet. Allt är upplagt för en kultbok och kanske ett framtida samlarobjekt. Den uppskräkna filmatiseringen är god reklam för boken.

Roman

Irvine Welsh
Train-spotting
Ov Einar Heckscher
Koala Press, 1996

Damerna på Koala press har näsa för affärer. Men för bra litteratur? Mja. De lovar att boken bjuder på "en överdos samt 42 doser vänskap, heroim, pop, vald, sex, sprit, kul, glam, skotska, hamnd, brott, aids, sprit, Iggy Pop, speed, bajs, Jean Claude Van Damme och dod". Och det stämmer i stort. Dessvärre.

Ur litterär synpunkt är boken inte märklig. Hög tempo, roligt talspråk (skickligt övertört till svenska), men ingen gestaltning att

tala om. I intensitet och svärta kommer Welsh aldrig i närheten av exempelvis William Burroughs *Junkie* eller Birgitta Stenbergs *Rapport*.

Vi moter ett gang utflippade arbetargrabbar i Edinburgh. Alla super och flertalet knarkar. De är i regel arbetslösa, ägnar sig åt kvalificerat försäkringsbedrägeri, litet langning och inbrott. Nagra av de agerande uppträder växelvis som berättarjag, men huvudpersonen är 25-årig Mark Renton.

Avbrutna studier

Han är den mest begavade i ganget och har bakom sig både avbruten yrkesutbildning och en kort tid på Aberdeens universitet. Hans tankar och reflektioner uttrycker nästan programmatiskt tydligt romanens tendens: vi är födda förlorare och livsloppet är kort på förhand, återstår därför bara att uppleva så många kickar som möjligt.

Det är med andra ord en pervers variant på *carpe diem*. Grip dagen! Men det enda Mark griper tag i är kanylen och därmed är det väck med dagen. I grunden handlar det om en livsradsla, en livsfeghet som nödtorftigt sminkats upp till samhällskritik. Samhällssystemet är genomrutet och förkastligt, heter det.

Mark ser sig som outsider och underdog. Ibland luktar det heroiskt attityd om detta: det självförbrän-

nande livet är en protest mot allt sjukt. Men lika ofta är tonen gråt mild. Då stötarser han med självförakt.

Grip dagen! Men det enda Mark griper tag i är kanylen och därmed är det väck med dagen. I grunden handlar det om en livsfeghet som nödtorftigt sminkats upp till samhällskritik.

Oavsett attityd blir resultatet det samma: fullständig passivitet. Mark ser hur det är, men saknar varje föreställning om hur det kunde eller borde vara.

Han väljer och godtar sig själv som värdelös och i konsekvens därmed bedrar han till slut sina kvarvarande kompisar (några har redan dött av överdos, andra är doende i aids).

Ar det här en bok för eller emot knark? En dum fråga, det beror förstås på läsaren. Jag kan tänka mig att en del yngre läsare finner det självförbrännande livet förskräligt. Flertalet tar det till sig som underhållning, lättsmält och lättspydd.

NILS GRANBERG

Ett stort författarlöfte

Det vore ingen risk att sätta några hundralappar på att den unge amerikanen Junot Diaz kommer att bli inte bara kändis utan också en stor amerikansk författare, skriver Karl Steinick.

Litteraturen är en fäfang marknad och det krävs ständigt nya fräscha ansikten att visa upp. Ingen kan helt förutse modets skiftningar och trendväxlingar, men begåvning kan alltid vara en hjälp för den som vill fram.

Noveller

Junot Diaz
Drown
Faber and Faber, 1996

I fallet Junot Diaz kan man miss-tänka att det varit en betydande faktor. Till skillnad från åttiotalets *brat pack* råder det nämligen inga som helst tvivel om denne mans förmåga att skapa hållbara litterära byggen. Visserligen har hans debutbok *Drown* just kommit ut och den är heller inget omfångsrikt men det vore ingen risk att sätta några hundralappar på att

denne unge dominikanskättade amerikan kommer att inte bara bli kändis utan också en stor amerikansk författare.

Novellerna han samlat i sitt förstlingsverk har alla teman som hämtats från författarens egen uppväxt. Barndomen tillbringade han i Dominikanska republiken där han föddes 1969 och vid sju års ålder kom han till USA. Han hamnade i New Jersey och fick börja skaffa sig ett modersmål till förutom spanskan.

Spansk ordlista

Som många andra författare med spanskspråkig bakgrund nyttjar Diaz hemspråket effektivt i sina berättelser och han har också först sett läsa om en liten ordlista på de vanligaste uttrycken.

Han går inte så långt som vissa chicanoförfattare – amerikaner med mexikanska rötter – och skriver på spanglish, utan använder spanskan mer som krydda.

Drown är inte i något avseende en fadd anrättning och de miljöer som beskrivs tvingar fram en viss täthet för starka effekter. Det är ingen alltigenom hälsosam tillvaro de unga i Diaz värld lever i. Faderna är inte sällan frånvarande och är de hemma är det med hårdhet sönerna tuktas. Det är en machoattityd som gäller och den

går i arv från far till son.

Den lille killen som oftast är betraktare i dessa historier håller inte riktigt måttet. Han spyr när han åker bil och han gillar att läsa. Mer smärthet tycks han ändå känna sig och storebror erbjuder viss hjälp även om han inte riktigt vill vara det.

Det finns både känslighet och en närmast poetisk lyster i detta berättande, nästan som hos den mycket unge Truman Capote.

Det är alltså ingen ordinar slumgestaltning av hårdkokt slag man finner här. Det finns både känslighet och en närmast poetisk lyster i detta berättande, nästan som hos den mycket unge Truman Capote. Förhoppningsvis går det dock bättre för Junot Diaz, fast han nu inte ens trettio år fylla hyllas av etablerade kollegor och av medias talangjägare.

Va, pendejo, det här är inte vilken *vaina* som helst. Grabben kan skriva!

KARL STEINICK